

УДК 341.231.14 + 342.7

ПРАВА ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ ПРАВ ТА ОBOB'ЯЗКІВ ДЕРЖАВ

Автор – Марія Уфимцева¹, студ. гр. АРХ-20

Науковий керівник – ас. каф. економічної теорії і права Світлана Скачедуб²

¹uffima3@gmail.com, ²skatchedoub.svetlana@pdaba.edu.ua

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Порушення прав людини виявлені міжнародною спільнотою за результатами другої світової війни потребували міжнародного закріплення основних прав людини на міжнародному рівні. Таке закріплення відбулось 10 грудня 1948 року шляхом прийняття «Загальної декларації прав людини». У цій Декларації вперше на глобальному рівні закріпили невід'ємні права, які повинні мати усі люди. Серед таких прав головними є права на життя, на свободу і на особисту недоторканність закріплені у статті 3 Декларації [2]. А також права стосовно: «вільного пересування і обрання собі місця проживання; володіння майном; свободи думки, совісті і релігії; участі в управлінні своєю країною» (закріплені у статтях 13, 17, 18 та 20) [2]. У Декларації знайшли своє закріплення навіть трудові права, серед яких «право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття» (стаття 23 Декларації) [2]. Також у Декларації наголошено, що «кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування» [2].

Постулати Загальної декларації прав людини лягли в основу національних конституцій різних країн. В Конституції України ці права були закріплені у другому розділі, який має назву «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина». Конституція України гарантує громадянські, політичні, економічні, соціальні та культурні права. У Конституції України прописано: «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах; права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними; кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості; кожна людина має невід'ємне право на життя, на повагу до його гідності, на свободу та особисту недоторканність, на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на свободу світогляду і віросповідання; кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; кожному гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання; громадяни України

мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації; громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю; кожен має право на підприємницьку діяльність; кожен має право на працю; кожен, хто працює, має право на відпочинок; громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття, а також у старості; кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло; кожен має право на освіту» [4].

Однак вже наприкінці 20 століття стало зрозумілим, що фактична гарантія прав людини у багатьох випадках залежить від міжнародного становища конкретної держави. Одним з шляхів створення нового міжнародного порядку, при якому кожна держава мала би змогу зосередитись на гарантуванні усім своїм громадянам повного спектра прав, було прийняття 12 грудня 1974 року «Хартії економічних прав та обов'язків держав». У Хартії були закріплені такі принципи взаємовідносин держав: «суверенітет, територіальна цілісність та політична незалежність держав (статті 1, 2 Хартії); суверенна рівність усіх держав (статті 10, 13 Хартії); ненапад, невтручання; (статті 32, 26, 1, 15, 16 Хартії); мирне співіснування (статті 26, 17 Хартії); рівноправність і самовизначення народів (статті 15, 16 Хартії); мирне регулювання спорів (статті 12, 21 Хартії); повага прав людини та основних свобод (більшість статей Хартії)» [3]. Прийняття Генеральною Асамблеєю ООН цієї Хартії довгий час допомагало підтримувати мирне співіснування між країнами з різними політичними режимами, утримувало такі країни від ненападу та невтручання у внутрішні справи одна до одної. В цілому це сприяло розквіту фактичного забезпечення більшості прав людини визначених Загальною декларацією прав людини та закріплених у національних конституціях значної кількості країн світу.

Однак, як Загальна декларація прав людини, так і Хартія економічних прав та обов'язків держав, й інші резолюції ООН є на жаль лише допоміжними джерелами міжнародного права. Вони є або певними стадіями у процесі утворення міжнародно-правових норм, або впливають на перебіг зазначеного процесу, або допомагають встановити існування чи зміст норми міжнародного права. Навіть у статті 10 Статуту ООН прописано, що її Генеральна Асамблея з основних питань діяльності ООН формує лише рекомендації [1]. Такі норми не є імперативними, тобто обов'язковими до виконання усіма країнами-членами ООН, та їх виконання не може здійснюватися примусово. Західні фахівці з міжнародного права

загалом називають рекомендаційні норми «м'яким законодавством» тобто не обов'язковим, але таким, що має юридичне значення при розробці текстів міжнародних договорів, після чого текст рекомендацій трансформується в текст статей договору.

Різні важелі та проти важелі серед норм міжнародного права, не зважаючи на те, що більшість з них можна віднести саме до «м'якого законодавства», все ж таки довгий час стримувало країни від прямої агресії одна проти одної, та дозволяло країнам гарантувати внутрішнє забезпечення прав людини. Однак все змінилось 24 лютого 2022 року з початком агресії Російської федерації проти України. На жаль гарантувати виконання основних прав людини країною проти якої здійснюється агресія практично не можливо. Навіть те, що стаття 64 Конституції України наголошує, що права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України, та навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 нашої Конституції, все ж таки не допомагає сьогодні гарантувати усім громадянам України такі права людини, як право «на життя, на свободу, на особисту недоторканність, вільне пересування, обрання собі місця проживання, володіння майном, право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту людини та її сім'ї право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості» на усій території країни, яка піддається бомбардуванню, частково окупована, та на частині якої ідуть активні бойові дії. Й тут ми бачимо, що повномасштабна агресія Російської федерації проти України продемонструвала кризу міжнародної системи захисту прав людини, та необхідність переведення резолюцій ООН стосовно прав людини у рамки норм обов'язкових до виконання в імперативному порядку з визначенням покарання для держав порушниць за їх порушення.

Список використаних джерел

1) Статут Організації Об'єднаних Націй. *Україна в міжнародно-правових відносинах*. Київ : Юрінком, 2021. С. 5–33.

2) Загальна декларація прав людини. *Україна в міжнародно-правових відносинах*. Київ : Юрінком, 2021. С. 37–45.

3) Хартія економічних прав та обов'язків держав від 12.12.1974. *Україна в міжнародно-правових відносинах*. Київ : Юрінком, 2021. 93 с.

4) Конституція України прийнята V на сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р., ВВР, 1996. № 30. Ст. 141 із змінами від 8 грудня 2004 року. ВВР. 2005. № 2. Ст. 44.